

คุณค่าและความสำคัญของจิตรกรรมฝาผนังของพระอุโบสถ
วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม พระอารามหลวง อำเภอเมืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ

Value and signifiante of murals of Buddhist temple
in Wat Chiang Ei Si Mongkol Wararam (Phra Aram Luang),
Mueang District, Sisaket Province

ธัญพงศ์ สารรัตน์¹, ทศพล ทองอร่าม², ณัฐพล เกษกุล³, สิริโชค สิงห์วงษา⁴
Thanyapong Sararat¹, Thossaphol Thongaram², Natthaphon Ketkun³,
Sirichok Singwongsa⁴

¹อาจารย์คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

¹Lecturer, Faculty of Education, Sisaket Rajabhat University

²⁻⁴นักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

²⁻³Undergraduate Student, Faculty of Education, Sisaket Rajabhat University

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญของจิตรกรรมฝาผนังของพระอุโบสถวัดเจียงอีศรีมงคลวราราม พระอารามหลวง อำเภอเมืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ จากข้อมูลการสำรวจภาคสนาม ผลการศึกษาพบว่า ภาพจิตรกรรมฝาผนังของพระอุโบสถวัดเจียงอีศรีมงคลวราราม พระอารามหลวง เล่าเรื่องสำคัญคือ พุทธประวัติ เวสสันดรชาดก และสถานที่และเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นที่วัดเจียงอีฯ โดยภาพเหล่านี้เป็นภาพสีฝุ่น ภาพลายเส้น และภาพสีน้ำมัน ที่บ่งบอกถึงความเชื่อและสภาพสังคมเมืองศรีสะเกษ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ซึ่งงานจิตรกรรมอันทรงคุณค่าเหล่านี้เกิดจากความสนใจในเรื่องราวของท้องถิ่นของพระราชาภคิตติรังษี เจ้าอาวาสนักวิชาการด้านวัฒนธรรม ศิลปินของท้องถิ่น ที่เห็นคุณค่าของการถ่ายทอดเรื่องราวคติความเชื่อของพุทธศาสนิกชนและเรื่องราวของท้องถิ่น ทำให้พระอารามหลวงแห่งนี้มีแนวคิดอันลึกซึ้งที่แสดงถึงความสัมพันธ์ของจิตรกรรม ความเชื่อ และสภาพสังคมในท้องถิ่น ให้ปรากฏออกมาอย่างชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางอีกด้านหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมเอกลักษณ์ของท้องถิ่นเมืองศรีสะเกษให้ทรงคุณค่าด้านศิลปวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ : จิตรกรรม, วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม พระอารามหลวง

ABSTRACT

The objective of this study was to analyze the value and significance of murals of the Buddhist temples in Wat Chiang Ei Si Mongkol Wararam (Phra Aram Luang), Mueang District, Sisaket Province from field survey data. The results showed that the murals of the Buddhist temples in Wat Chiang Ei Si Mongkol Wararam (Phra Aram Luang) told the important story of the Buddha's history, Vessantara Jataka, and places and important events that occurred at Wat Chiang Ei Si Mongkol Wararam (Phra Aram Luang). These murals were powder paintings, line drawings, and oil paintings that indicated the beliefs and social conditions of Sisaket, which have changed over time from past to present. These invaluable works of murals were born out of interest in the local stories of the royal family, abbots, cultural scholars, and local artists who valued in conveying Buddhist beliefs and local stories. This provides Wat Chiang Ei Si Mongkol Wararam (Phra Aram Luang) a profound idea that clearly illustrates the relationship of painting, beliefs, and local social conditions as another way to promote the identity of the local city of Sisaket to be more valuable in art and culture.

Keywords: Painting, Wat Chiang Ei Si Mongkol Wararam (Phra Aram Luang)

บทนำ

ศิลปะทุกแขนงย่อมจะมีวิถีทางที่จะสร้างประโยชน์และคุณค่าให้กับผู้พบเห็น บางครั้งผลงานเพียงชิ้นเดียว อาจเป็นพื้นฐานในการสร้างงานศิลปะแขนงต่างๆ ให้ต่อยอดและเกิดขึ้นกับชุมชนและท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ทำให้เกิดการพัฒนาด้านศิลปวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง เพื่อให้ศิลปะนั้นเป็นเครื่องช่วยพัฒนาวิถีชีวิตคนให้มีความสุขอย่างยั่งยืน (นิคม มูลิกะคามะ, 2545: 57) ทั้งนี้คือ ภาพจิตรกรรมที่เป็นความงามของศิลปะการวาดภาพ หรือการเขียนภาพอย่างประณีตละเอียดอ่อนที่จะคอยช่วยสร้างความสุขและความซาบซึ้งใจให้กับผู้ที่พบเห็นงานจิตรกรรมทุกครั้งทีล้วนเกิดจากฝีมือด้านช่างอันล้ำเลิศ การมีสมาธิ และอารมณ์อันล้ำลึกที่จะจินตนาการสร้างสรรค์งานศิลปะอันล้ำค่าให้เกิดขึ้นมา (สมชาติ มณีโชติ, 2529: 15) ทั้งนี้งานจิตรกรรม หรือภาพวาดที่เกี่ยวข้องกับศิลปะการแสดงหรือวิถีชีวิต ล้วนเป็นฝีมือช่างพื้นบ้านแต่ละท้องถิ่น บางครั้งจะมีอิทธิพลของช่างหลวงเข้าไปมีบทบาทในการสร้างงานขึ้นมา งานจิตรกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและภาพสะท้อนสังคมท้องถิ่นในรูปแบบงานจิตรกรรมก็เป็นปรากฏการณ์เช่นเดียวกัน ดังนั้นภาพที่เกิดขึ้นจะเป็นฝีมือและความสามารถของช่างพื้นบ้านและช่างหลวงหรือศิลปินจากส่วนกลางที่มีความสนใจและตั้งใจที่จะสร้างงานที่มีคุณค่าให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง งานดังกล่าวจึงสามารถสื่อถึงความสวยงาม ความหมาย ความสำคัญ และองค์ประกอบต่างๆ อันมีคุณค่าของศิลปะได้ชัดเจน (ประเสริฐ ศิลรัตน์, 2526: 17)

แนวทางในการนำเสนอครั้งนี้จะเป็นการศึกษาจิตรกรรมฝาผนังแบบร่วมสมัยภายในวัดเจียงอีศรีมงคลวราราม พระอารามหลวง ไภระอุโบสถที่สวยงาม ภายในมีภาพจิตรกรรมฝาผนังร่วมสมัยอันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ซึ่งอุโบสถหลังเดิมเป็นของโบราณ วัสดุก่อสร้างเสื่อมคุณภาพแล้วจึงได้รื้อถอนออกปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2564)

สร้างขึ้นใหม่ ในสมัยพระสมุห์หนูโดยสร้างเมื่อ พ.ศ.2496 แล้วเสร็จ พ.ศ.2499 เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็กกว้าง 9 เมตร ยาว 25 เมตร ต่อมาในสมัยพระราชกิตติรังสีได้บูรณะใหม่ในพื้นที่เดิม โดยเริ่มบูรณะเมื่อ พ.ศ.2553 เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็กกว้าง 11.50 เมตร ยาว 28.50 เมตร และมีการวาดภาพจิตรกรรมแล้วเสร็จในต้นปี 2558 (หนังสือที่ระลึกพิธีถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประจำปี 2563 ณ วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ วันเสาร์ที่ 17 ตุลาคม 2563, 2563: 40.; และหนังสือสวนมนต์วัดเจียงอีฯ, 2558: 5) ดังกล่าวถูกเขียนในสมัยรัชกาลที่ 9 ซึ่งผู้ชมจะได้สัมผัสในมุมของความงามด้านศิลปกรรมและด้านสุนทรียศาสตร์ โดยประเด็นหลักจะเป็นการนำเสนอคุณค่าและความสำคัญของจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถแห่งนี้เป็นหลัก

แนวความคิดในการสร้างสรรค์ภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดเจียงอีศรีมงคลวราราม พระอารามหลวง คือ นำศิลปะหลากหลายรูปแบบมารวมกัน เพราะต้องการสิ่งที่เป็นความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นสากลนิยม ไม่ได้จำกัดเฉพาะแค่ศิลปกรรมแบบประเพณีเพียงอย่างเดียว ดังนั้นจึงไม่มีข้อจำกัดของรูปแบบศิลปะ แสดงความเป็นศิลปะของแต่ละประเภทได้เต็มที่ โดยยึดหลักให้เกี่ยวข้องกับคำสอนของพระพุทธเจ้า ทศชาติชาดก พุทธประวัติ ของดีและสถานที่สำคัญของจังหวัดศรีสะเกษ และพระมหากษัตริย์ของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่มีต่อวัด เป็นต้น ซึ่งแนวทางในการนำเสนอครั้งนี้จะเป็นการศึกษาจิตรกรรมฝาผนังแบบร่วมสมัยภายในพระอุโบสถวัดเจียงอีศรีมงคลวราราม พระอารามหลวง ซึ่งผู้ชมจะได้สัมผัสในมุมของความงามด้านศิลปกรรมและด้านสุนทรียศาสตร์ แม้ว่าประเด็นหลักจะเป็นการนำเสนอคุณค่าและความสำคัญของจิตรกรรมฝาผนังต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แต่การนำเสนอครั้งนี้ได้วางวัตถุประสงค์ในการศึกษาเอาไว้ 3 ประเด็นหลักคือ 1) ศึกษาคุณค่าและความสำคัญของจิตรกรรมฝาผนังต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมไทย 2) ศึกษาคุณค่าและความสำคัญของจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดเจียงอีศรีมงคลวราราม พระอารามหลวง อำเภอเมืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และ 3) ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญของจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดเจียงอีศรีมงคลวราราม พระอารามหลวง อำเภอเมืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่ายังไม่มีงานศึกษาในเรื่องดังกล่าวโดยตรง มีเพียงงานวิจัยของศุภสร ทรงงาม (2561) เรื่อง ‘อิทธิพลทางสังคมและการเมืองกับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของพระอารามหลวงในจังหวัดศรีสะเกษ พ.ศ.2513 – 2552’ งานวิจัยนี้ทำให้ได้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับลักษณะสถาปัตยกรรมภายในวัดเจียงอีฯ งานวิจัยของธัญพงศ์ สารรัตน์ และคณะ (2563) เรื่อง “ความสำคัญของทรัพยากรทางวัฒนธรรมของวัดเจียงอีศรีมงคลวราราม พระอารามหลวง อำเภอเมืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ” งานวิจัยนี้ทำให้ได้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับความหลากหลายของทรัพยากรทางวัฒนธรรมในวัดเจียงอีฯ รวมถึงงานศึกษาของพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส และ กรรณิการ์ ตั้งตุลานนท์ (2556) เรื่อง “คุณค่าและความสำคัญของจิตรกรรมฝาผนังของอุโบสถกลางน้ำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ซึ่งผู้เขียนได้ศึกษาวิธีวิจัยโดยนำมาประยุกต์ใช้กับการศึกษาเรื่องนี้ โดยทำการศึกษาเก็บข้อมูลภาพถ่ายจากสถานที่จริง สัมภาษณ์ช่างท้องถิ่นผู้วาดภาพ เจ้าอาวาส และศึกษาข้อมูลมาประกอบการวิจัยจากแหล่งข้อมูลประเภทต่างๆ เช่น หนังสือเชิงวิชาการ เว็บไซต์ของสถานที่จริง และเว็บไซต์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ผู้สร้างสรรคงานในด้านที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลมาประมวลวิเคราะห์และนำเสนอตามลำดับ

1. คุณค่าและความสำคัญของจิตรกรรมฝาผนังไทย

จิตรกรรมไทย (Thai Painting) หมายถึง วิจิตรศิลป์ ที่แสดงเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี วิถีชีวิต วัฒนธรรม การแต่งกาย การละเล่นพื้นเมืองของแต่ละยุคสมัยให้ปรากฏ ซึ่งส่งผลสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ คุณค่าทางศิลปะที่ช่วยสร้างสุนทรียภาพขึ้นในมนุษย์ และเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวต่างๆ (สมชาติ มณีโชติ, 2529: 74.; ประเสริฐ ศีลรัตน์, 2542: 119) มีลักษณะเป็นแบบจิตรกรรมไทยแบบประเพณีที่เป็นศิลปะที่มีความประณีต สวยงาม แสดงความรู้สึก และความเป็นไทยที่มีความอ่อนโยนละมุนละไม สร้างสรรค์สืบต่อมาจากอดีตจนได้ลักษณะประจำชาติ มีลักษณะและรูปแบบเป็นพิเศษ นิยมเขียนบนฝาผนังในอาคารศาสนสถาน ได้แก่ วิหาร หอไตร พระที่นั่ง เป็นต้น โดยเขียนสีฝุ่นตามวิธีการของช่างเขียนไทยในสมัยโบราณ นิยมเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธประวัติ ทศชาติชาดก ไตรภูมิ วรรณคดี และวิถีชีวิตชุมชนเพื่ออุทิศถวาย เป็นพุทธบูชา ทำให้ผู้ชมเกิดความสงบขึ้นในจิตใจ เกิดการทำกรรมดี ละเว้นความชั่ว เลื่อมใสศรัทธา ต่อพระพุทธเจ้า ผสมกับเรื่องราวที่เป็นจิตรกรรมไทยแบบร่วมสมัยที่ถ่ายทอดเรื่องราวที่เกิดขึ้นในห้องถิ่น และสภาพแวดล้อมในห้องถิ่น โดยเขียนไว้ตามฝาผนัง เพดาน เสา คอสอง ซื่อ คาน บานประตู หน้าต่าง ในพระอุโบสถ วิหาร หอไตร ศาลาการเปรียญ กรุในพระเจดีย์และพระปรางค์ เป็นต้น เรื่องที่เขียนเป็น เรื่องพุทธประวัติ ชาดก เทพชุมนุม ไตรภูมิ วรรณกรรมทางศาสนา ตำนาน เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี วิถีชีวิตชุมชน เป็นต้น ซึ่งเมื่อพุทธศาสนิกชนได้เข้าไปสักการะพระพุทธรูปในพระอุโบสถ ได้ชมจิตรกรรมฝาผนัง ทำให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธา เกิดความสงบสุข และระลึกถึงหลักพุทธธรรมของพระพุทธเจ้า มีลักษณะเป็นจิตรกรรมฝาผนังเชิงพุทธอันเป็นศิลปกรรมที่เกี่ยวข้องทางพระพุทธศาสนา คุณค่าของจิตรกรรมฝาผนังช่วยยกระดับจิตใจของผู้ชมผ่านความงามของลายเส้น มีแสงเงา และองค์ประกอบของภาพ ทำให้จิตใจผ่อนคลายจากความเคร่งเครียด ช่วยพัฒนาสุขภาพจิตให้ดีขึ้น ทำให้เกิดศรัทธาในพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังมีความสำคัญในการเผยแพร่หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และมุ่งเน้นให้ศึกษาพระพุทธศาสนาด้วยภาพเป็นหลัก ซึ่งจะเป็แรงจูงใจให้อยากเข้าใจเพื่อศึกษาภาพเหล่านั้นเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นจิตรกรรมฝาผนังจึงมีคุณค่าและความสำคัญต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ จรรโลงและยั่งยืนสืบต่อไป

2. พระอุโบสถวัดเจียงอีศรีมงคลวราราม พระอารามหลวง

วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม พระอารามหลวง ตั้งแต่อยู่เลขที่ 1549 ถนนศรีสุมังค์ ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นพระอารามหลวงชั้นตรีชนิดสามัญ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ตั้งวัดเมื่อ พ.ศ.2330 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2499 ได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นพระอารามหลวงเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ.2513 เป็นพระอารามหลวงแห่งแรกของจังหวัดศรีสะเกษ ปัจจุบันมีพระราชาธิบดีรังษี (บุญทัน สนั่นจิตโต) ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดเจียงอีศรีมงคลวราราม พระอารามหลวง โดยใน พ.ศ.2513 นับเป็นปีที่ 25 ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 แห่งราชวงศ์จักรี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่างของจังหวัดศรีสะเกษเป็นวัดปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2564)

แรกเมื่อวันที่ 21 กันยายน พ.ศ.2519 และเป็นพระอารามราษฎร์ ยกฐานะขึ้นเป็นพระอารามหลวงตามความแจ้งของกระทรวงศึกษาธิการเรื่อง ยกวัดราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวงตั้งแต่วันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2513

ภาพที่ 1,2 พระอุโบสถและพระประธานวัดเจียงอ้า

ที่มา: ธานีพงศ์ สารรัตน์, 2564

พระอุโบสถหลังเดิมเป็นของโบราณ วัสดุก่อสร้างเดิมเสื่อมคุณภาพแล้วจึงได้รื้อออกและสร้างขึ้นใหม่ในสมัยพระสมุห์หนู โดบสร้างเมื่อ พ.ศ.2496 แล้วเสร็จ พ.ศ.2499 เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก กว้าง 9 เมตร ยาว 25 เมตร ต่อมาในสมัยพระราชกิตติรังษีได้บูรณะใหม่ในพื้นที่เดิม เริ่มบูรณะเมื่อ พ.ศ.2553 เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็กกว้าง 11.20 เมตร ยาว 28.50 เมตร พระประธานในอุโบสถเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย หล่อด้วยทองเหลืองหน้าตักกว้าง 48 นิ้ว สร้างเมื่อ พ.ศ.2495 โดยมีคุณละม้าย ล้อมอักษร เป็นเจ้าภาพสร้างถวาย ส่วนพระประธานในวิหารชั้นบนเป็นพระพุทธรูปแบบพระพุทธรูปชินราช จำลอง หน้าตักกว้าง 59 นิ้ว หล่อด้วยทองเหลือง สร้างเมื่อ พ.ศ.2514 โดยมีคุณนายอรพิน เกษชุมพล เป็นเจ้าภาพสร้างถวายภายในพระวิหารมีการเขียนภาพเล่าเรื่องตามคติไตรภูมิ ภาพพุทธประวัติ พระเจ้าชาดที่ 10 คือ เวสสันดรชาดก (มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2545: 8) สถานที่ท่องเที่ยวเมืองศรีสะเกษ ลำดับเจ้าอาวาสองค์ที่สำคัญ โดยมีเทคนิคในงานจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถแบ่งออกเป็น 2 เทคนิคหลักๆ คือ เทคนิคการเขียนจิตรกรรมบนแผ่นกระเบื้องเซรามิก กับเทคนิคการเขียนจิตรกรรมสีอะคริลิก กับสีน้ำมันบนผืนผ้าใบ ทั้งในภายในพระอุโบสถวัดเจียงอ้า สร้างขึ้นภายในแนวความคิดในการออกแบบทางด้านรูปแบบศิลปกรรมของวิหารที่แสดงให้เห็นถึงการออกแบบที่มีการประยุกต์ระหว่างศิลปกรรมไทยกับศิลปะตะวันตก เป็นศิลปกรรมแบบร่วมสมัยที่มีพื้นฐานมาจากงานศิลปะไทยแบบประเพณีและศิลปะแบบสากล รูปแบบของงานศิลปกรรมมีความสอดคล้องกับแนวความคิดที่อยากจะให้วิหารเป็นสถานที่

ท่องเที่ยว และลักษณะทางจิตรกรรมภายในวิหาร มีศิลปินหลายท่านร่วมออกแบบเรื่องราวในแต่ละตอน อีกทั้งศิลปินมีอิสระที่จะสร้างสรรค์งานตามรูปแบบและเทคนิคเฉพาะตน ทำให้เกิดงานที่มีรูปแบบหลากหลาย รวมทั้งการที่ได้รับแรงบันดาลใจจากงานแบบประเพณีและงานแบบร่วมสมัย

จิตรกรผู้สร้างสรรค์ผลงานคือ “นายสัมพันธ์ ชินใบ” ที่เขียนเรื่องราวตามคติไตรภูมิ พุทธประวัติ มหาเวสสันดรชาดก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2540: 17) ของดีเมืองศรีสะเกษ สถานที่สำคัญ ลำดับเจ้าอาวาส และพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่มีผลต่อวัดเจียงอีฯ ซึ่งในการเขียนจะเน้นบรรยากาศของธรรมชาติ ป่าไม้ และสัตว์ป่า อีกทั้งมีการแทรกภาพโบราณสถานของตนเองประทับใจและสนใจเป็นพิเศษในช่วงนั้น คือ พระธาตุเรืองรอง นำมาใส่ไว้ในบรรยากาศของธรรมชาติทำให้เหมือนกับฉากโบราณสถานกลางป่าตามความคิดของศิลปิน (สัมพันธ์ ชินใบ, 2564: สัมภาษณ์) และมีการเขียนในแต่ละภาพเล่าเรื่องลำดับพุทธประวัติและลำดับเรื่องราวของพระเวสสันดร ในแต่ละช่วงจะแสดงเฉพาะภาพฉากสำคัญของเรื่องนั้นๆ เป็นเหตุการณ์เดียว แต่มีภาพรวมทั้งหมด จะเป็นภาพบรรยากาศธรรมชาติในป่าที่มีโบราณสถานมาแทรกรวมอยู่ด้วย โดยเป็นทั้งฉากหลังและเป็นตัวแบ่งหรือตัวคั่นเรื่องราวในแต่ละเรื่อง และเป็นตัวเชื่อมทำให้ภาพทั้งหมดกลมกลืนอยู่ในบรรยากาศเดียวกันทั้งภาพ

ภาพที่ 3 บางส่วนของภาพจิตรกรรมภายในพระอุโบสถวัดเจียงอีฯ

ที่มา: ธันยพงศ์ สารรัตน์, 2564

ภาพที่ 4 แผนผังตำแหน่งภาพจิตรกรรมภายในพระอุโบสถวัดเจียงอ้า โดยสังเขป

ที่มา: ชั้นนพวงศ์ สวรรค์ และ ทศพล ท่องอร่าม, 2564

ส่วนในเรื่องของดีเมืองศรีสะเกษและสถานที่สำคัญของเมืองศรีสะเกษ รวมถึงพระมหากษัตริย์คุณของกรมสมเด็จพระเทพรัตนฯ จะมีการเขียนขึ้นตามแนวนอน และไม่มีการเรียงลำดับ

ว่าเรื่องไหนก่อนหรือหลังจะต้องอยู่ตรงตำแหน่งไหน แต่ใช้การจัดวางเรื่องราวตามความคิดศิลปินเป็นหลัก มีลักษณะตัวภาพที่แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ตัวภาพบุคคลกับภาพสัตว์ ซึ่งตัวภาพบุคคลกับตัวภาพสัตว์ ซึ่งตัวภาพสำคัญหรือตัวเอกของเรื่องราวในแต่ละเรื่องเป็นสัตว์ชนิดต่างๆ เช่น ช้าง ม้า วัว เป็นต้น ตัวภาพมีลักษณะเป็นสัตว์ที่มีอยู่จริงตามธรรมชาติ มีรูปร่าง โครงสร้างหรือลายเส้นเป็นสัตว์เหมือนจริง และมีการแสดงน้ำหนักร่างกายเล็กน้อย เพื่อให้มีลักษณะที่เด่นชัดหรือแตกต่างกับตัวภาพประกอบอื่นๆ ซึ่งลักษณะตัวภาพประกอบเป็นภาพบุคคลแบบงานจิตรกรรมสากล กล่าวคือ ตัวภาพแสดงโครงสร้างลักษณะทางกายวิภาคเหมือนจริง มีกล้ามเนื้อ และลักษณะท่าทางแบบคนจริง แต่ไม่แสดงอารมณ์ความรู้สึกทางใบหน้า การแต่งกายจะคล้ายกันทุกคน โดยตัวภาพผู้ชายมีลักษณะนุ่งโจงกระเบน มีทั้งสวมเสื้อและไม่สวมเสื้อ มีผ้าพาดที่ไหล่ ส่วนตัวภาพผู้หญิงสวมเสื้อและผ้าถุง ส่วนภาพสถาปัตยกรรมจะมีแนวความคิดที่อยากจะทำภาพโบราณสถานที่ประทับใจและมีอยู่จริงมาแทรกไว้ในบรรยากาศของป่าไม้ ทำให้บรรยากาศของภาพเป็นแบบซากอาคารโบราณสถานที่รกร้างอยู่ตามป่าเขา โดยได้รับแรงบันดาลใจจากองค์พระธาตุเรืองรอง ซึ่งเป็นโบราณสถานที่ร่วมสมัยมีอยู่จริง ซึ่งจิตรกรได้เคยเดินทางไปศึกษายังสถานที่จริงมาแล้ว และเกิดความประทับใจขึ้น เลยเลือกนำมาเขียนไว้ภายในภาพจิตรกรรมด้วย (สัมพันธ์ ชินใบ, 2564: สัมภาษณ์)

ภาพที่ 5 บางส่วนของภาพจิตรกรรมภายในพระอุโบสถวัดเจียงอ้า
ที่มา: อนุรักษ์ เกษกุล และ สิริโชค สิงห์วงษา, 2564

ส่วนภาพทิวทัศน์ที่ปรากฏในจิตรกรรมคือ ภาพพื้นดิน ต้นไม้ และเขามอ โดยเป็นฉากประกอบที่ช่วยแสดงตำแหน่งขอบเขตของเรื่องราวพุทธประวัติในแต่ละตอน และเรื่องราวของพระเวสสันดร ของตีปีที 4 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2564)

เมืองศรีสะเกษและสถานที่สำคัญ และมีการเลือกใช้เทคนิคการระบายสีน้ำ ซึ่งเป็นอีกหนึ่งเทคนิคที่ใช้สร้างสรรค์งานมาโดยตลอด และอยากจะนำมาใช้ในภาพนี้เพื่อให้ภาพมีอารมณ์บางๆ โปร่งใส ตามคุณสมบัติของการระบายสีแบบนี้ โดยต้องการแสดงให้เห็นถึงความสดใสของธรรมชาติผสมกับอาคารโบราณสถาน คล้ายๆ กับการเขียนภาพทิวทัศน์สีน้ำที่เป็นการระบายสีแบบใช้สีน้ำเป็นส่วนใหญ่ ทำให้บรรยากาศของสีที่ปรากฏในภาพจะเป็นโทนสีอ่อนที่ให้อารมณ์ที่ดูนุ่มนวล เบาบาง และสบายตา

ภาพต้นไม้และดอกไม้ มีลักษณะเป็นแบบประดิษฐ์ เขียนโดยอาศัยโครงสร้างจริงตามธรรมชาติเป็นพื้นฐาน แล้วลดตัดทอนให้เกิดรูปแบบใหม่ มีทั้งต้นไม้ที่มีอยู่จริงตามธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ ต้นโพธิ์ เป็นต้น และที่ไม่มีอยู่จริงตามธรรมชาติ ไม่แสดงความชัดเจนว่าเป็นต้นไม้และดอกไม้อะไร เขียนเพียงแคให้เหมือนเป็นการประดับตกแต่งอย่างวิจิตรบรรจงเท่านั้น เทคนิคที่ใช้เขียนเป็นเทคนิคในงานจิตรกรรมไทยประเพณี คือ ภาพต้นไม้และดอกไม้ระบายสีเรียบ มีทั้งให้เห็นรอยที่ปรังเล็กน้อยในส่วนของลำต้น แล้วตัดเส้นใบเป็นกลุ่มๆ หรือแต้มสีใบเป็นพุ่มๆ ที่สอดคล้องกับเรื่องราวที่แสดงที่เป็นเรื่องราววิถีชีวิตปัจจุบันของผู้คนในชนบท

แนวคิดการจัดวางตำแหน่งของภาพบนสุดคือ ภาพของพระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบันตั้งแต่ประสูติถึงปรินิพพาน กลางคือ มหาเวสสันดรชาดก ที่เป็นพระอดีตชาติขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่กระทำ “ทานบารมี” ซึ่งเป็นพระชาติที่สำคัญที่สุดขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ส่วนแฉกด้านล่างสุดคือ ลำดับเจ้าอาวาส พระมหากุณณาธิคุณของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่มีต่อวัดเจียงอีฯ กล่าวคือ พระองค์ท่านได้เสด็จพระราชดำเนินมาถวายผ้าพระกฐินของสภากาชาดไทยและทรงงานด้านการจัดการศึกษา ณ โรงเรียนศรีเกษตรวิทยา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาต้นแบบในโครงการตามพระราชดำริเมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2558 และของดีเมืองศรีสะเกษ ซึ่งลักษณะรูปแบบต่างๆ ภายในภาพส่วนใหญ่เป็นลักษณะที่แสดงถึงความเป็นสากล เช่น ตัวภาพมีการแสดงระยะใกล้ไกล คือ ตัวภาพในระยะหน้าจะมีขนาดใหญ่กว่าตัวภาพที่อยู่ในระยะหลัง มีการแสดงลักษณะรายละเอียดบางอย่างแบบประเพณี เช่น การแต่งกาย ลวดลายผ้าถุงและเครื่องประดับศิราภรณ์ แต่ไม่แสดงรายละเอียดเท่ากับงานแบบไทยประเพณี เบื้องหลังพระประธานและตรงซุ้มประตูทางเข้าภายในเป็นการวาดตามคติไตรภูมิ ต้นกล้วยพญักษ์ สวรรค์ เทวดา มีภาพเขียนเป็นแบบสากลทั้งจากการใช้สีที่รุนแรงตัดกันในฉากแต่ละตอน การระบายสีแบบทึบที่แปร่งให้อารมณ์ความเคลื่อนไหวภายในภาพ องค์ประกอบการจัดวางมีการแสดงระยะใกล้ไกล ตัวภาพแสดงแสงเงาและกล้ามเนื้อทางกายวิภาคอย่างชัดเจน รวมถึงบรรยากาศทิวทัศน์ในฉากหลังเช่นกัน ลักษณะเฉพาะตอนที่เด่นชัดจะเป็นการระบายสีที่ได้แรงบันดาลใจมาจากศิลปะตะวันตก คือ การระบายมีแบบฉับไว ทึบที่แปร่งอย่างรุนแรง การเขียนภาพผู้คนอยู่กันเป็นกลุ่มจำนวนมากเน้นความสำคัญของตัวภาพที่อยู่ข้างหน้าจะมีความชัดเจน ส่วนตัวภาพที่อยู่ในระยะหลังจะค่อยๆ จางหายไปกับสีของบรรยากาศ (สวัสดี ต้นดีสุข, 2512: 31-32)

จิตรกรรมฝาผนังของพระอุโบสถวัดเจียงอีฯ มีคุณค่าด้านความงามด้านเรื่องราวทางพระพุทธศาสนาและประวัติศาสตร์ไทย-ท้องถิ่น และด้านรูปทรงองค์ประกอบของจิตรกรรมฝาผนัง ซึ่ง

คุณค่าเหล่านี้จะช่วยพัฒนาจิตใจและความเลื่อมใสศรัทธาของผู้ชม ส่วนความสำคัญของจิตรกรรมฝาผนังเป็นการเผยแผ่หลักพุทธธรรมของพระพุทธเจ้า และเน้นให้ศึกษาพระพุทธศาสนาด้วยภาพเป็นหลัก ซึ่งจะเป็นแรงจูงใจให้ยากเข้าใกล้เพื่อศึกษาภาพเหล่านั้นเพิ่มเติม ดังนั้นจิตรกรรมฝาผนังของอุโบสถ ดังกล่าวจึงมีทั้งคุณค่าและความสำคัญต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนมั่นคงสืบไป

3. วิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญของจิตรกรรมฝาผนังของพระอุโบสถวัดเจียงอีศรีมงคลวรารามพระอารามหลวง

จากการศึกษาคุณค่าและความสำคัญของจิตรกรรมฝาผนังวัดเจียงอีฯ พบว่าแรงจูงใจในการสร้างผลงานของศิลปิน บางครั้งก็ต้องการแสดงออกเมื่อได้สัมผัสรับรู้หรือเกิดความรู้สึกกับเหตุการณ์บางอย่าง จึงแสดงออกถึงเสรีภาพ อาจเขียนแบบสนุกๆ ซ้ำๆ หรือมีพลังสร้างสรรค์และเกิดมโนภาพใหม่ๆ ขึ้น ทำให้ได้เป็นผลงานออกมาและอยากให้สังคมได้รับรู้ในสิ่งที่ตนค้นพบ เพื่อเป็นการบันทึกความทรงจำและแบ่งปันความสุขอีกด้วย โดยเฉพาะความงดงามในส่วนของภาพที่พระมหาบุรุษประทับบนโพธิบัลลังก์ด้วยอาการสงบ รายล้อมด้วยจิตรกรรมที่เกี่ยวข้องอันวิจิตรตระการตาเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งการที่มีพระประธานปางมารวิชัย เบื้องหลังเป็นต้นพระศรีมหาโพธิ์ (ต้นกัลปพฤกษ์) เทพชุมนุม สวรรค์ สื่อถึงเหตุการณ์มารผจญ กล่าวคือ มีความสำคัญในด้านบริบทการเมืองไทยในปัจจุบัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงสภาพหรือสถานการณ์ของประเทศในขณะนี้ที่มีการชิงดีชิงเด่นในด้านการเมืองและวงราชการ การแย่งชิงอำนาจเพื่อหวังผลประโยชน์ให้ตนเองและพวกพ้อง การแย่งทำผลงานเพื่อเอาใจเจ้านายโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องตามหลักศีลธรรมและจริยธรรม ไม่มีหิริโอตตปยะ จนทำให้สังคมวุ่นวาย ยุ่งเหยิง ชัดแย้ง และประชาชนโดยรวมไม่มีความสุข เกิดความวิตกว่าจะสูญเสียวัฒนธรรมอันดีงามของไทยไป พระประธานนี้เป็นแหล่งบอกเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ให้คนไทยรุ่นต่อไปได้รับรู้ และช่วยดึงดูดความสนใจหรือเป็นแรงจูงใจให้คนทั่วไปหันมาสนใจเข้าชมความงาม จนทำให้เกิดคุณค่าและความสำคัญในด้านเป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ไทยได้เป็นอย่างดี มีหลักธรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตที่ดีงาม และต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกทางหนึ่ง และพระองค์ทรงแสดงธรรม เป็นการฝากฝังหลักธรรมของพระพุทธองค์ให้แก่พระสาวก และช่วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไป

บริเวณจิตรกรรมเหนือซุ้มประตูทางเข้าด้านใน (ผนังสกัดด้านหน้า) สื่อถึงสัญลักษณ์ของจักรวาลหรือเขาพระสุเมรุที่มีเขาสัตตบริภัณฑ์ล้อมรอบ และจากการศึกษาวิเคราะห์ความสอดคล้องพบว่า เมื่อพุทธศาสนิกชนผู้มีศรัทธาเข้าไปในอุโบสถแล้วนั่งหันหลังเข้าหาพระประธานเพื่อทำการสักการบูชาพระพุทธเจ้า จิตใจก็จะสงบ รายล้อมด้วยภาพพุทธประวัติ มหาเวสสันดรชาดก ลำดับเจ้าอาวาสคนสำคัญที่มีบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มั่นคงสืบไป กอปรกับการเขียนเรื่องคติความเชื่อเรื่องไตรภูมิโลกสันฐาน ซึ่งแวดล้อมด้วยเขาจักรวาลที่มีศูนย์กลางเป็นเขาพระสุเมรุที่เรียงรายล้อมเขาสัตตบรรพตที่แวดล้อมด้วยวิมานทิพย์ของท้าวจตุโลกบาล เทวโลก 6 ชั้น พรหมโลก 16 ชั้น อรูปพรหม 4 ชั้น เรียงสูงขึ้นเรื่อยๆ ตามลำดับ มีพระอาทิตย์และพระจันทร์อยู่คนละฝั่ง ซึ่งเป็นจุดหมายปลายทางของคนดี

เมื่อตายจากโลกนี้แล้ว เมื่อมองผ่านพระประธานจะเป็นพระพุทธเจ้ากำลังเทศนาธรรมในพระสาวกฟังจิตใจยิ่งปลาบปลื้มเมื่อนึกถึงธรรมะของพระพุทธองค์

ส่วนลำดับล่างสุดเป็นภาพของดีจังหวัดศรีสะเกษ สถานที่สำคัญ ได้แก่ ศาลากลางจังหวัด ปราสาทบ้านปราสาท ปราสาทสระกำแพงใหญ่ ปราสาทสระกำแพงน้อย ปรังกะกู๋ วัดมหาพุทธาราม พระอารามหลวง พระธาตุเรืองรอง ศาลหลักเมือง และภาพพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ผู้ทำนุบำรุงพระศาสนา ที่เป็นเรื่องราวโลกที่เชื่อมโยงกับเรื่องราวธรรมที่มนุษย์โลกได้พบความจริงของชีวิต คือ ความทุกข์ และการพ้นทุกข์ได้ด้วยความเพียรของภาพผจญมาร และการให้ทานในทางพระพุทธศาสนาผ่านการถวายพระกฐินพระราชทาน เป็นต้น นอกจากนี้พระอุโบสถยังเป็นสถานที่ประกอบอุปสมบทกรรมเพื่อเปลี่ยนสถานภาพของคฤหัสถ์ไปเป็นบรรพชิต เพื่อละทางโลกแล้วมุ่งปฏิบัติธรรมเพื่อความหลุดพ้นจากกิเลสตามคำสอนของพระบรมศาสดา ดังนั้นจิตรกรรมฝาผนังและพุทธศิลป์อื่นดังกล่าวจึงถูกสร้างขึ้นให้มีความสอดคล้องกันเพื่อช่วยให้ผู้ชมได้ศึกษาเรียนรู้พระพุทธศาสนาให้เข้าใจยิ่งขึ้นผ่านภาพต่างๆ

ภาพที่ 6,7 บางส่วนของภาพจิตรกรรมภายในพระอุโบสถวัดเจียงอู๋

ที่มา: ญัฐพล เกษกุล และ สิริโชค สิงห์วงษา, 2564

ผลการศึกษาวิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญของจิตรกรรมวัดเจียงอู๋ศรีมณฑลราชอาราม สรุปได้ว่า จิตรกรรมฝาผนังดังกล่าวมีคุณค่าและความสำคัญในด้านบริบททางการเมือง สังคมวัฒนธรรม ซึ่งศิลปินและทางวัดได้จินตนาการสร้างสรรค์ผลงานออกมาในเชิงสัญลักษณ์เพื่อเป็นการบันทึกเตือนให้ผู้ชมหันมาสนใจและคิดทบทวนสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมไทย และเทียบกับบทบาทตัวเอง ซึ่งนานไปก็จักกลายเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ยังเห็นความสอดคล้องระหว่างจิตรกรรมและประติมากรรม พระพุทธรูปพระประธานในอุโบสถวัด ซึ่งถูกสร้างขึ้นให้มีความสัมพันธ์กันในแง่คติจักรวาล ความเชื่อความศรัทธาทางพระพุทธศาสนา และเป็นแหล่งเรียนรู้พระพุทธศาสนา ส่วนหลักพุทธธรรมจากพุทธประวัติที่ปรากฏในจิตรกรรมฝาผนังก็ล้วนเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าให้ไว้เพื่อนำไปปฏิบัติเป็นปกติในชีวิตประจำวัน เพื่อให้ชีวิตพบกับความสงบ ความสะอาด และความสว่างต่อไป และเป็นการแสดงให้เห็น

ถึงพลังของมนุษย์ที่สามารถสร้างสรรค์สิ่งดีงามอันจะก่อให้เกิดผลต่อการพัฒนาจิตใจ และสังคมคือชีวิตทางโลกผ่านบทบาทของอดีตเจ้าอาวาส พระมหากุณาธิคุณสืบเนื่องถึงการจรจรท่องถิ่นผ่านสถานที่สำคัญที่เป็นตัวแทนของท้องถิ่นตามแนวทางพัฒนาที่ทางวัดเจียงอีฯ ได้กำหนดว่า “จัดการศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคม” (ที่ระลึกงานทอดกฐินของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ณ วัดเจียงอีศรีมิ่งคถวาราม พระอารามหลวง, 2563: 37)

บทสรุป

การนำเสนอในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณค่าและความสำคัญของจิตรกรรมฝาผนังต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมไทย เพื่อศึกษาคุณค่าและความสำคัญของจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และเพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญของจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดเจียงอีศรีมิ่งคถวาราม พระอารามหลวง อำเภอเมืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งจากการศึกษาวิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญของจิตรกรรมฝาผนังสรุปได้ว่า จิตรกรรมภายในพระอุโบสถวัดเจียงอีศรีมิ่งคถวาราม พระอารามหลวง มีลักษณะเป็นจิตรกรรมฝาผนังเชิงพุทธ เป็นศิลปะการเขียนภาพสีบนผนังเพื่อบอกเล่าเรื่องราวทางพระพุทธศาสนา เรื่องเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า เป็นการเชิดชูและจรจรทางพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องประดับตกแต่งอุโบสถให้ดูสวยงาม และใช้ดึงดูดผู้ชมให้สนใจศิลปะคู่ธรรมะ และเป็นการเขียนประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณีที่เกิดจากการนับถือพระพุทธศาสนา ลักษณะการเขียนมีทั้งแบบประเพณีและแบบร่วมสมัย ซึ่งศิลปินใช้ฝีมือและแรงบันดาลใจในการสร้างผลงานจากลายเส้นจำนวนมาก แล้วจัดวางภาพบนพื้นที่จำกัด โดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้ชมที่เคยฟังเคยเรียนพระพุทธศาสนา เมื่อเห็นภาพก็จำได้และส่งผลให้เกิดความศรัทธาในพระพุทธเจ้าด้วย

ภาพที่ 8,9 หลวงตาจิณ บัญญโต ผู้เล่าเรื่องภาพจิตรกรรมแก่คณะผู้เขียน

ที่มา: ณัฐพล เกษกุล และ สิริโชค สิงห์วงษา, 2564

นอกจากนี้จิตรกรรมอันเนื่องในพระพุทธศาสนา มีคุณค่าในการยกระดับจิตใจ คุณค่าในเรื่อง การให้คติธรรม และแนวคิดในการดำรงชีวิต คุณค่าทางพระพุทธศาสนาและหลักพุทธธรรม คุณค่าทาง ประวัติศาสตร์ที่เป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษาวิถีชีวิตของชาวพุทธในอดีต และคุณค่าทางศิลปกรรมที่เป็น ต้นแบบของศิลปะในปัจจุบัน ส่วนความสำคัญของจิตรกรรมฝาผนังนั้นล้วนเป็นเรื่องเกี่ยวกับสาเหตุของ การสร้างก็เพื่อเป็นการเชิดชูพระพุทธศาสนา เป็นสื่อประกอบคำสอนทางพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องช่วย กล่อมเกล่าจิตใจของผู้ชมให้ผ่องใส ดังนั้นจิตรกรรมฝาผนังเชิงพุทธจึงถูกเขียนขึ้นเพื่อสนับสนุนความ ศรัทธาของพุทธศาสนิกชน ซึ่งมีคุณค่าและความสำคัญต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมไทย

จิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถ เป็นจิตรกรรมฝาผนังแบบร่วมสมัยที่มีพัฒนาการในเรื่อง การเขียนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ใช้สีอะคริลิกเขียนบนผืนผ้าใบ แล้วนำชิ้นงานไปติดตั้งบนผนังด้วยกาว ซึ่งมีรายละเอียดการเขียนคือ ผนังด้านข้างหรือขอบหน้าต่างบนสุด คือ พุทธประวัติ ประวัติพระเวสสันดร ภัณฑต่างๆ และของดีเมืองศรีสะเกษ ลำดับเจ้าอาวาสองค์สำคัญ ผนังสกัดหลังพระประธานเขียนรูปต้น พระศรีมหาโพธิ์และเทพชุมนุม ซึ่งเป็นภาพเทวดาทางเครื่องอย่างกษัตริย์ เทหะเป็นหมู่ท่ามกลางก้อนเมฆ มีอากัปกริยาที่ต่างกัน เช่น พนมมือไหว้ ถือช่อดอกไม้ ถือเครื่องดนตรี แต่ละองค์มีท่าเหาะแบบนาฏ ลักษณ์ และลักษณะของท้องฟ้านั้นมีลักษณะสีคราม มีก้อนเมฆน้อยใหญ่ที่ทำให้เกิดมิติในระยะใกล้ไกล แสดงถึงเหตุการณ์ที่บรรดาเทวดามาร่วมสักการะพระพุทธองค์ ในที่นี้คือพระประธานทางมารวิชัยในพระ อุโบสถที่สอดคล้องกับเนื้อความในพระคัมภีร์พระปฐมสมโพธิกถา (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรม พระปรมาณูชิตชิโนรส, 2537: 67.; พีระพงศ์ สุขแก้ว, 2549: 12) ส่วนผนังตรงข้ามเขียนเรื่องไตรภูมิโลก สันฐานตอนสันฐานจักรวาลเป็นฉากประกอบ และถัดมาเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ของ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่มีต่อวัดเจียงอี่ และช่องว่างระหว่างหน้าต่างทั้งสองด้านเขียนภาพเทพประโคนธรรพบรรเลงทิพย์ดุริยางค์ ลายพันธุ พฤษกา และสัตว์ป่านานาชนิดในป่าหิมพานต์และบานประตูมีลักษณะเป็นลายรดน้ำที่ได้รับอิทธิพลจาก ลวดลายที่วังสราญรมย์ กรุงเทพฯ เหนือซุ้มประตูทรงจอมแหที่ได้รับอิทธิพลจากส่วนกลาง (หลวงตาจิน บัญญูโต, 2564: สัมภาษณ์.; และศุภสร ทรงงาม, 2561: 29)

ส่วนคุณค่าของจิตรกรรมฝาผนังของพระอุโบสถแห่งนี้ เป็นการรับรู้คุณค่าทางความงามที่ใช้ ประดับตกแต่งอาคารให้ดูงดงามเพื่อสร้างศรัทธาให้ผู้พบเห็น คุณค่าทางเรื่องราวที่บ่งบอกถึงความหมาย ความเกี่ยวข้องกับหลักพุทธธรรมที่แฝงอยู่ในภาพ และคุณค่าทางรูปทรงที่สัมผัสได้จากรูปลักษณะที่ ก่อให้เกิดองค์ประกอบของจิตรกรรม ส่วนความสำคัญของจิตรกรรมฝาผนังนั้น สำคัญที่มูลเหตุของการ สร้างเพื่อใช้เป็นสถานที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และศิลปินเขียนจิตรกรรมฝาผนังดังกล่าวด้วยความ ศรัทธาและความพยายามเพื่อเป็นพุทธบูชา และมีพัฒนาการของกระบวนการสร้างงานที่ทันสมัย นอกจากนี้เป็นการบันทึกประวัติศาสตร์เพื่อชนรุ่นหลัง และแสดงถึงความเจริญของชาติ เป็นต้น ดังนั้น จิตรกรรมฝาผนังเหล่านี้จึงมีคุณค่าและความสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมไทย

ผลการวิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญของจิตรกรรมฝาผนังภายในวัดเจียงอีศรีมงคลวราราม พระอารามหลวง สามารถสรุปเป็นประเด็นได้ คือ ด้านบริบททางการเมือง สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งศิลปินได้สร้างสรรค์ผลงานผ่านจิตรกรรมฝาผนังเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมที่เป็นจริงในปัจจุบัน โดยใช้สัญลักษณ์แทนในภาพการผจญเพื่อต้องการให้ผู้ชมตีความหมายและทำความเข้าใจเอง เนื่องจากร้อยคนก็มีร้อยความคิดเห็น และมีความสอดคล้องระหว่างจิตรกรรมฝาผนัง อุโบสถ และพระประธานซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธเจ้า เพื่อสนับสนุนศรัทธาของคนในสังคมไทย และใช้เป็นสื่อในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านเรื่องราวที่ปรากฏในจิตรกรรมฝาผนัง ซึ่งหลักพุทธธรรมที่แฝงอยู่คือ หลักการดับกิเลสถอนमारผจญ สอนให้รู้จักควบคุมกิเลสในใจที่เป็นสาเหตุทำให้จิตใจเศร้าหมองและขัดขวางไม่ทำงานสำเร็จ หลักภพภูมิตอนไตรภูมิโลกัสนฐาน สอนให้รู้ว่าต้องหมั่นสะสมความดี รักษาศีลให้บริสุทธิ์ และเจริญภาวนาเสมอ เพื่อกรรมดีจะนำทางให้ผู้ปฏิบัติดีได้ไปสู่ภพภูมิที่ต้องการ และถือเป็นแผนภูมินำทางไปสู่จุดหมายปลายทางของชีวิต เป็นต้น ทั้งนี้การนำเสนอผลงานจิตรกรรมที่หลากหลายรูปแบบนั้นทำให้พุทธศาสนิกชนที่เข้ามาชมสามารถที่จะเลือกชมภาพจิตรกรรมในรูปแบบที่ตนเองชอบใจ ถูกจริตของตนเองและเกิดความสนใจในเรื่องราวเนื้อหาของภาพจิตรกรรมนั้น แล้วนำไปปฏิบัติแม้เพียงหลักธรรมข้อหนึ่งข้อใด ดังพุทธวจนะในพระไตรปิฎก ถึงแม้เขาจะเข้าใจธรรมที่แสดงสักบทเดียวนั้น ก็ยังจะเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ชนทั้งหลายเหล่านั้นตลอดกาล

ผลจากการศึกษาค้นคว้านี้ ทำให้ทราบคุณค่าและความสำคัญของจิตรกรรมฝาผนังต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมไทย ทำให้ทราบคุณค่าและความสำคัญของจิตรกรรมในพระอุโบสถวัดเจียงอีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และทำให้ทราบผลการวิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญของจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถ นอกจากนี้ยังทำให้ทราบเหตุผลสำคัญของการวิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญของจิตรกรรมฝาผนังของวัดเจียงอี เพื่อให้เข้าใจหลักพุทธธรรมผ่านงานศิลปะ เพื่อให้รู้จักนำมาปรับใช้กับชีวิตให้รู้เท่าทันโลก ลดความยึดมั่นในตัวตน และหมั่นทำกรรมดี ซึ่งทั้งหมดนี้ก็จะช่วยส่งเสริมให้เกิดความสนใจและเกิดการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมไทยให้มั่นคงต่อไป และการศึกษาค้นคว้านี้อาจเป็นแนวทางสำหรับการศึกษาในพื้นที่อื่นๆ ต่อไปได้อีกทั้งการศึกษาค้นคว้านี้มีสิ่งที่น่าสนใจอยู่อีกมาก เพราะการศึกษาค้นคว้านี้เป็นเพียงการศึกษาภายในขอบเขตและวัตถุประสงค์แบบกว้างเพื่อที่จะให้ภาพรวมในลักษณะหนึ่ง ไม่สามารถที่จะศึกษาลงลึกในทุกมิติได้ ทั้งนี้ผู้สนใจอาจมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการเปรียบเทียบรูปแบบจิตรกรรมพระอารามหลวงในจังหวัดศรีสะเกษตลอดจนแนวทางการพัฒนารูปแบบจิตรกรรมฝาผนัง กรณีศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากจิตรกรรมชุดนี้เป็นแหล่งความรู้และข้อมูลผ่านผลงานที่มีเนื้อหาของเอกลักษณ์ทางจิตรกรรมประเพณีสามารถนำมาสร้างสรรค์จนก่อให้เกิดผลงานทางทัศนศิลป์ ทั้งยังถ่ายทอดเจตนารมย์ให้ผู้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงมรดกวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2540). **จิตรกรรมฝาผนังนิทานชาดก (พระเจ้า 500 ชาดก)**. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- ธัญพงษ์ สารรัตน์ คณิงชัย วิริยะสุนทร และสายใจ เกิดมงคล. (2563). ความสำคัญของทรัพยากรวัฒนธรรมในวัดเจียงอีศรีมงคลวราราม พระอารามหลวง อำเภอเมืองฯ จังหวัดศรีสะเกษ. **การประชุมวิชาการระดับชาติ สรรพศาสตร์ สรรพศิลป์ ประจำปี 2563**. วันที่ 23 กรกฎาคม 2563.
- นิคม มุสิกคามะ. (2545). **วัฒนธรรมศึกษา : วัฒนธรรม บทบาทใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- ประเสริฐ ศิลวัฒน์นา. (2526). **จิตรกรรม**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ประเสริฐ ศิลวัฒน์นา. (2542). **สุนทรียะทางทัศนศิลป์**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- พีระพงศ์ สุขแก้ว. (2549). **สุนทรียศาสตร์บนฝาผนัง : อลังการแห่งจิตรกรรมไทย**. กรุงเทพฯ: ประชาณัฐสยาม.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส และ กรรณิการ์ ตั้งตุลานนท์. (2556). **คุณค่าและความสำคัญของจิตรกรรมฝาผนังของอุโบสถกลางน้ำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (2545). **จิตรกรรมฝาผนังในอีสาน**. ขอนแก่น: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศุภศร ทรงงาม. (2561). **อิทธิพลทางสังคมและการเมืองกับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของพระอารามหลวงในจังหวัดศรีสะเกษ พ.ศ.2513 – 2552**. ศรีสะเกษ: สำนักพิมพ์สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.
- สมชาติ มณีโชติ. (2529). **จิตรกรรมไทย**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมาภิไธยวชิราวุธ. (2537). **พระปฐมสมโพธิกถา : พุทธประวัติฉบับพิสดาร**. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.
- สัมพันธ์ ชินโย. **ชาวเมืองศรีสะเกษ**. สัมภาษณ์, 20 พฤษภาคม 2564.
- สวัสดิ์ ต้นดีสุข. (2512). **การดูภาพจิตรกรรมต่างๆ ไป**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- หนังสือที่ระลึกพิธีถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประจำปี 2563 ณ วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม พระอารามหลวง ตำบลเมืองใต้ อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ วันเสาร์ที่ 17 ตุลาคม 2563**. (2563). ศรีสะเกษ: ศรีสะเกษการพิมพ์.
- หนังสือสวดมนต์วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม พระอารามหลวง**. (ม.ป.ป.). ม.ป.ท.: ม.ป.พ..
- หลวงตาจิม บุญญโต. **พระสงฆ์วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม พระอารามหลวง**. สัมภาษณ์, 5 พฤษภาคม 2564.